

”HVID UDENPÅ. INDENI ER JEG HELT...
GRÅ”.¹HYBRIDE IDENTITETER I JAKOB EJERSBOS
”AFRIKA-TRILOGI”

SYLWIA IZABELA SCHAB

Adam Mickiewicz University in Poznań, Poznań

ABSTRACT. The aim of the article is to discuss the problem of hybrid identity, as it is presented in Jakob Ejersbo's "Africa-trilogy" (2009). As the methodological framework for the analysis serve some of the main notions borrowed from postcolonial studies (as hybridity and contact zone), as well as Zygmunt Bauman's diagnoses on "the liquid modernity" (among others his understanding of identity and his tourist and vagabond metaphors). The latter ones indicate the universal dimension of Ejersbo's prose, which until now has been read mainly from the postcolonial critique's position and as a polemical comment on the Scandinavian self-understanding as a region, which has never been included in the colonial project and which sets an example on providing humanitarian aid.

1. DET HYBRIDE

En hybrid eller en krydsning er blevet til en af de vigtigste figurer, som symboliserer menneskets kondition og identitet i den postmoderne verden. "Krydsningernes verden" (vide Rewers 1995), hvor mennesker-krydsninger ustandseligt bevæger sig fra sted til sted, deres homo viator status samt det dionysiske, der synes at indtage førstepladsen i den flydende modernitet, har erhvervet sig den dominerende position, når den postmoderne tid beskrives (vide Bauman 2000a, 200b; Rewers 1995). Den moderne kultur bliver ligeledes betragtet som "et resultat af en utæmmet hybridiseringsproces" (Rewers 1995:292); den hybride identitet bliver til "et faktum i samtiden" (Szczęsna 2004:9).

¹ Ejersbo (2009a:160).

I den globaliserede verden synes de hybride formationer uundgåelige og de forbindes ofte med koncepter, der betragtes og bedømmes positivt ud fra politiske og sociale synspunkter (som fx assimilation). Men på det individuelle plan kan det at være hybrid, at have en hybrid identitet også indebære det ikke at kunne finde sig til rette med de ofte modstridende træk som man selv som individ rummer. En hybrids hverdagspraksis og -erfaring hviler også på den præmis, at man krydser de identitetsmæssige grænser, på det at være spaltet og fragmenteret indeni og aldrig kunne nå til sit sande jeg. Flere forskere inden for det humanistiske felt (sociologer og antropologer) benytter sig af den ovenfor skitserede anskuelse samt placerer den blandt de vigtigste ideer til forståelsen af (post-) moderne samfund og de individer, der lever i det. Hybriditeten udgør ligeledes et af nøglebegreberne for de postkoloniale studier, når den koloniale og postkoloniale kondition beskrives. Homi K. Bhabha udvikler konceptet med udgangspunkt i Frantz Fanons ideer og påpeger, at de koloniale identiteter altid karakteriseres ved en flydende natur samt at de er kilden til psykiske lidelser for de koloniale subjekter (vide Loomba 2011:187). Han understreger vigtigheden af det "foruroligende rum imellem" – mellem den koloniserende jeg og den koloniserede anden, som udgør grundlaget for den koloniale alteritet. Eller sagt med Bhabhas ord: "den Hvides produkt skrevet ind i den Sortes krop" (Bhabha 2010:3). Som det vil fremgå af den nedenstående analyse foregår hybridiseringsprocessen ikke kun den ene vej; det koloniale og postkoloniale møde ændrer begge parter og rokker ved begges identiteter, som bliver polemiske, flydende og svære at holde fast i nogen kulturbestemte rammer. Samtidig sigter analysen mod at finde et belæg for, at de hybride identiteter, som vises i Ejersbos trilogi, afspejler en universel tendens, der rækker ud over det, der finder sted i "kontaktzonen"².

2. JAKOB EJERSBO OG AFRIKA-TRILOGIEN

Trods sit korte liv (og dermed en begrænset kunstnerisk periode som forfatter) nåede Jakob Ejersbo (1968-2008) at vinde megen anseelse både hos det læsende publikum og hos kritikerne, og dermed erhverve sig en stærk position i dansk litteraturhistorie. Han er nemlig allerede blevet udråbt til en ny klassiker og hans sidste værk til et nyt hovedværk i dansk litteratur (vide anmeldelserne³). Hans forfatterskab omfatter kun seks værker: hans debutbog

² Vide Pratt (2011); begrebet tages op senere i artiklen.

³ Vide fx anmeldelser i *Politiken*: "Jacob Ejersbo skrev om det virkelige Afrika" af Mikala Satiya Rørbech (20.01.2010), "Ejersbo efterlader sej og vigtig prosa" af Mikkel Bruun Zangenberg (31.08.2009), "Jakob Ejersbo har efterladt et storværk" af Lasse Horne Kjældgaard (01.04.2009), "Anmeldere er vilde med den sidste Ejersbo-bog" af Christina Zemanova

– brevromanen *Fuga* fra 1998, skrevet sammen med Morten Alsinger, novellesamlingen *Superego* fra 2000, romanen fra det aalborgske narkomiljø, der markerede hans gennembrud som forfatter – *Nordkraft*⁴ fra 2002 samt den såkaldte Afrika-trilogi (på nær 1300 sider), bestående af to romaner: *Eksil* og *Liberty* samt en novellesamling *Revolution*, der blev udgivet posthumt (2009).

Afrika-trilogien er et eksempel på – med Leela Gandhis (2008:137) ord – "en tekstuel kortlægning af det koloniale møde". Den udviser flere træk samt behandler flere aspekter af synkretisme og hybridisering, som problematiseres af postkoloniale teorier og praktikker. Ejersbos eget livsforløb og erfaringer har sat ham i en tvetydig eksistentiel situation og gjorde det besværligt for ham at finde et fast og stabilt identitetsmæssigt ståsted. Forfatteren, der af sin forlægger Johannes Riis fra Gyldendal kaldes for en (hvid) masai (Riis 2011), opvokset i Danmark og Tanzania, eller egentlig – i en "kontaktzone" (Pratt 2011:26f., jf. Thisted 2011:89ff.) mellem de to verdener, og de to lande fungerer som synekdoke for respektivt Skandinavien (eller endnu bredere – for den vesteuropæiske kulturkreds) og Afrika i hans trilogi. I de hidtil foreliggende analyser har forskere først og fremmest været opmærksomme på problematiseringen af *whiteness* (repræsenteret af det skandinaviske miljø i Afrika) og den skandinaviske selvopfattelse om at være særlig human indstillet og uskyldig i det koloniale projekt samt dets følger (Körber 2011), Ejersbos billede af Afrika – hans narrativ om stedet – sammenstilles med Blixens⁵ og Hemingways⁶ (ibidem); nye subjektpositioner for sorte og hvide, *voicing* – det at give "den anden" stemme, det at åbne sin tekst for en subversiv tale – og analysen af "et litterært eller fiktivt kodeskift" og dermed af det ejersboske sprog og stillisering/konstruktion af "et gråt sprog" (Thisted 2011) samt kulturel oversættelse (Mortensen 2011)⁷.

I min analyse vil jeg gerne fokusere på hybriditeten, der er den præmis, som protagonisternes identiteter bygger på. I trilogien findes der adskillige jeg-fortællere (bl.a. Samantha i *Eksil*, Sofie, Panos, Rachel o.a. i *Revolution*, Marcus og Christian i *Liberty*), som dukker op på kryds og tværs i bøgerne og skiftes til at være hovedpersoner i dem, og her vil jeg fokusere på to mest

(04.11.2009), "Ejersbos sidste bog er stor, svedig og sort" af Bjørn Bredal (04.11.2009), "Læs Ejersbo og får Afrika som forbillede" af Connie Bork (29.12.2010).

⁴ Bogen er blevet filmatiseret under samme titel af Ole Christian Madsen i 2005.

⁵ Den drejer sig om Karen Blixens afrikanske paradys samt kolonial prægede position som ansues ud fra en postkolonial udlægning.

⁶ Se motivet med det sneklædte Kilimanjaro vs. "et fucking bjerg" som symbol på den hvides position (Körber 2011).

⁷ Det dansk-afrikanske møde tematiseres også i en række andre moderne danske romaner og noveller – se fx Katrine Marie Guldagers *Kilimanjaro* (2005), Kirsten Hammanns *En dråbe i havet* (2008) og Kirsten Thorups *Tilfældets gud* (2011). De tager op flere af de emner, som aktualiseres i Ejersbos trilogi som: globaliseringen, ulandshjælpen, den danske/skandinaviske selvforståelse som velgørenhedens apostler, det splittede/det hybride jeg samt kulturmødet.

markante af dem: Christian og Marcus, der iøvrigt på en måde er hinandens panderter⁸. Som også Kirsten Thisted (2011) påpeger, bliver den hybride position, det mentalt at befinde sig mellem to verdener, ikke fremstillet som en harmonisk sammensmeltning af forskellige erfaringer, verdensanskuelser og kulturelle bagager, som de to verdener bærer med/i sig. Umuligheden ved at tilhøre et bestemt sted, en bestemt gruppe eller kulturkreds skildres som en kritisk tilstand for individet, og ikke som et ideal – det at kunne rumme flere verdener i sig og dermed at have bredere horisonter og blive beriget, men som en grænseerfaring, der opleves hver dag på ny, hvorfra fører ingen udveje og hvor tilbagekomsten til ”normaltilstanden” ikke synes at være opnåelig. Dette fører tilbage til Zygmunt Baumans overvejelser og diagnoser angående den ”flydende modernitet”, hvor vi allesammen er ”rejsende”, uanset om vi fysisk bevæger os eller ej, men hvor der under vores rejser mangler faste støttepunkter og vejvisere, og vi selv ikke rigtig ved, hvor vi befinder os på de pågældende tidspunkter (vide Bauman 2000a, 2000b). Nu er det ikke alene kultur som virker oppresivt – i den Freudske forståelse, men også postmoderniteten bliver til et ubehag, til en lidelse⁹.

Denne dobbelte optik, dvs. den postmoderne vaklen af identiteter (med universel betydning) og den problematiske hybriditet set med de postkoloniale briller, danner udgangspunktet for den foreliggende analyse.

3. MARCUS

Marcus Kamoti, en sort dreng, der tilstræber at få ”en hvid maske”¹⁰ – at passe sammen med de hvides verden samt at kunne skabe sig adgang til den, synes at være en klassisk postkolonial *in-between*-figur. Han introduceres i trilogiens anden del (i fortællingen ”Værtinde”), men kommer først for alvor til at tale i den sidste (*Liberty*). Her bliver han en af de to fortællerstemmer, der kommer på skift, og som ofte præsenterer de samme situationer ud fra forskellige perspektiver. Marcus kommer fra ”Kilimanjaro-skråningen” – fra en tanzaniansk chagga-familie, som har mistet sin jord og er sunket ned i fattigdom og elendighed. Vi møder ham som femtenårig dreng (i 1980) og følger ham i de næste ti år, hvor han allerede har oplevet vold i hjemmet, at blive indlemmet i en tysk familie for at blive ladt i stikken til sidst, at arbejde i

⁸ Kirsten Thisted (2011) har delvis beskæftiget sig med denne problematik ved bl.a. at fokusere på de to protagonisters sprog, som ikke bare er spækket med fremmede, afrikanske ord (Christian), men også udviser strukturelle afvigelse fra standardsproget, hvorved det virker akavet og ubehjælpsomt (Marcus).

⁹ Vide Baumans bog, hvis titel bygger på en intertekstuel figur med Freuds bog *Ubehaget ved kulturen* [polsk: *Kultura jako źródło cierpień*] som hipotekst i forhold til Baumans *Ponowoczesność jako źródło cierpień* [Ubehaget ved postmoderniteten].

¹⁰ Vide Frantz Fanons bog *Peau noire, masques blancs* [Sort hud, hvide masker], 1952.

køkkenet i en velgørenhedsorganisation samt for en voldelig luthersk lokal pastor. Nu arbejder han som børnepasser og husdreng samt udfører adskillige andre opgaver for den svenske Larsson-familie (samt for deres finske venner). I starten er hans ambition at få en uddannelse, som kunne være hans chance for et bedre liv; til sidst kæmper han bare en ulig kamp for at overleve. Han har lært den europæiske måde at leve på, som han synes er efterstræbelsesværdig – ikke mindst i kraft af de hvides kolonist-position. Han håber på at det at vise sig som en pålidelig – og endnu bedre: uundværlig – medhjælper kan være hans "transport frem i livet" eller "en billet til et godt liv". Hans strategi og livsmotto bliver derfor: "Fange en bølge, ride på den." – han har allerede lært det kalejdoskopagtige i den sortes tilværelse i Afrika, som ændrer sig i takt med de hvides forgodtbefindende samt skæbnens uransagelige veje. Marcus beskriver selv sin situation som ubestemt, for dermed at give udtryk for den eksistentielle og identitetsmæssige fælde, han befinder sig i: "Jeg er flydende indimellem; ikke hvid, ikke sort; ikke barn, ikke voksen – uden hjem, men ikke på gaden." (Ejersbo 2009b:74). Han forsøger – kun med begrænset succes i starten – "at koble [sig] på den hvide forvirring", som han dog trods dens tiltrækningskraft tager afstand fra og ikke helt kan følge. Han er velvidende om de forventninger, som lydløst er stillet over for ham – som er blevet formuleret i den århundredegamle koloniale diskurs og praksis: Marcus tager bevidst en maske på, det at leve op til de europæiske forventninger og behov skal hjælpe ham med komme frem i livet. Han gør sig til "en nyttig negerdreng", "den lille sorte hjælper, som skal være åbenhjertig og rar" og samtidig prøver at være "så usynlig som mulig" og holde facaden over for andre: "Den hykleriske maske er komplet. Ja, det bliver en hypnose for slaveejerne." (Ejersbo 2009b:67). Han kan finde ud af at bekræfte de hvides fordomme for at opnå sine mål:

Jeg plaprer som en papegøje; spiller dum, for den hvide mand elsker at tænke på negerens dumhed. (Ejersbo 2009b:137),

(...) i denne anledning kan jeg spille negerens trick: dum, døv, blind, stum. Jeg vil være en gave ved bekræftelsen af fordommen. (ibidem:244).

Samtidig formår han at spille på de strenge, som indtager den centrale rolle i skandinavernes selvopfattelse i forhold til tredje verdens lande – den humanitære indstilling og velgørenhed ("Og jeg smører Katriinas sind med hjælpsomhed", ibidem:67)¹¹. For ham gælder det om at overleve i en kaotisk verden, der er gået af lave, som samtidig er hans hjem og grunden til at føle sig fremmedgjort. Hans handlemåde, som illustreret ovenfor, skriver sig ind i

¹¹ De i trilogien introducerede svenskere, danskere og finner er repræsentanter for "velgørenhedsindustrien"; kritikken af det skandinaviske velgørenhedsprojekt i Afrika i Ejersbos trilogi har Lill-Ann Körber omtalt i sin artikel, se Körber (2011).

”Kalibans paradigme” (vide Ghandi 2008:133) eller ”Kalibans dialektik” (Retamar 1974:27, efter Loomba 2011:185) – en indstilling, der hviler på en protest indefra kolonialismens verden, indefra dens konstituerende diskurs. Til beskrivelsen af hans strategi kan ligeledes et af de centrale begreber hos Mary Louise Pratt (2011:26ff.) anvendes – *transculturality*. Det foregår i kontaktzonen og vidner om *the subaltern*’s aktivitet og kreativitet, når de koloniserendes kultur internaliseres, assimileres – men frem for alt adapteres, bearbejdes og bruges for autoktonernes nytte.

Når Marcus beskriver sin sorte verden og eget livsforløb, sker der endnu en sammensmeltning, en hybridisering – denne gang med dyreverden. Han sammenligner sig selv med en marabustork, som leder efter madrester eller med en leopard, der lægger sine kløer på en finsk kvinders bryster, dog en tæmmet en, som bare udfører hendes ordre uden at give ”det røde kys på halsen”. Deri kan man såvel se det naturlige og oprindelige i hans verdensanskuelse (det at leve i harmoni med naturen), en stilisering, en konstruktion af autoktonernes sprog (dyresammenligninger er fremtrædende også hos de andre afrikanere i romanen; det er ligeledes de hvide, der sammenlignes med dyr, fx svenskeren Jonas – ”et gammelt næsehorn”, ”paranoid som en drægtig gazelle”) som tilstedeværelsen af ”the imperial eye” (vide Pratt 2011), som gerne opfatter afrikanerne som uciviliserede sorte aber. Marcus’ dyresammenligninger bærer præg af et brud, der eksemplificerer kolonialismens konsekvenser – de stolte afrikanske, vilde og fritlevende dyr får stækket deres vinger og fjernet deres kløer. Marcus’ identitet er ikke bare hybrid, men den står også i afhængighedsforhold til den i Afrika dominerende dialektik hvid-sort, som det er umuligt at blive fri for. I form af en selverkendelse siger han:

Jeg er Marcus – en lille dum anhænger, som bare kører derhen, hvor den hvide chauffør drejer rettet. For mig er livet et fængsel – en undertrykkelse. (...) Jeg må blot være rolig og kølig og bære den hykleriske maske, følge tåbernes reglement, adlyde ordren indtil jeg er klar til at bære mig selv væk. (Ejersbo 2009b:344)

Også det sprog, som Marcus taler, afspejler han identitetsmæssige forvirring. Ud over modersmålet swahili, har han tilegnet sig lidt tysk, engelsk og senere hen svensk, og dette sproglige og kulturelle blanding gengives i et afvigende fra standarden og ubehjælpssomme dansk med indblanding af fremmede ord (som *bwana*, *bhangi*, *mzungu*) samt akavede metaforer (vide Thisted (2011:94f.), som betegner teknikken med at skabe den subversive (subalten) tale som ”et litterært eller fiktivt kodeskift”¹²). Sproget, som danner

¹² Kirsten Thisted problematiserer denne *voicing*-metode, fordi ”afvigende” sprog kan virke stigmatiserende, når man læser det inden for en litterær tradition, der er knyttet til et

basis for éns forestillingsverden og identitet bliver i dette tilfælde endnu et forvirringsskabende element, endnu et område, der bukker under kontaktzonens lov. Den måde Marcus bruger det på kan dog også vidne om hans *mimicry*-strategi, altså det at være i stand til at angribe kolonisternes verden indefra ved at bruge dens egne former. Som Kirsten Thisted påpeger, skaber Marcus' udtryksmåde en stærk ironieffekt¹³, som kan læses som kritik af den skandinaviske selvopfattelse, der tager afstand fra kolonialismen, men som i sit væsen ikke afviger fra dens måde at forstå verden på (Thisted 2011:94).

Marcus' kontaminering med det vestlige giver samtidig en negativ pejling, når et af de centrale spørgsmål i postkoloniale studier tages i betragtning – muligheden at blive fri for kolonialismens byrde og komme tilbage til udgangspunktet. Hans identitet opstår i "spaltningens rum" og i det "foruroligende rum imellem" – med Homi K. Bhabhas ord; han determineres diskursivt til at opleve evig ustadighed og splittelse.

4. CHRISTIAN

Christian Knudsen er en af de centrale personer i trilogien; han præsenteres først i *Eksil*, hvor han optræder som en af fortællerens (Samanthas) skolekammerater, så kommer han i *Revolution* i Rachels fortælling ("Værtinde"), og er som sagt en af de to fortællestemmer i *Liberty*. Hans forældre er danske; faren arbejder for Mærsk og senere for DANIDA i Tanzania, mens moren går hjemme og påtager sig midlertidige opgaver såsom at hjælpe på det lokale hospital og undervise i dansk. Hun forlader familien, først for at leve med en hollænder på en stor farm og "lege kolonialist", så for at vende tilbage til Danmark. Christian kommer til Tanzania som trettenårig og begynder at gå på den internationale skole i Arusha. Han omgås også den lokale befolkning og bliver gode venner med Marcus. Han er et forsømt barn, som oplever puberteten – en periode præget af store forandringer og omvæltninger i enhvers liv – i en for ham ny og forvirrende verden, derfor bliver han på flere planer eksponeret for destabilisering samt det at blive nødt til at forholde sig til flere, ofte modstridende diskurser (som barndom, det at være voksen, *whiteness*, dansk identitet m.m.). Han bliver ret hurtigt klar over den diskursskabte forskel mellem de sorte og de hvide samt begynder at

nationaldstatsligt paradigme, hvor det at tale korrekt sprog netop er normen (Thisted 2011:93ff.).

¹³ Når han fx snakker om "mellempfolkelighed" – et af de centrale begreber i skandinavisk tredje verden diskurs – som han fylder med den betydning, han er vidne til – når skandinaviske medarbejdere for bistandshjælpeorganisationer "gå i sort" – indgår seksuelle forhold med de lokale piger (se Thisted 2011:94).

reflektere over sit eget identitetsmæssige ståsted. Han problematiserer også den rolle, som hans forældre spiller som hvide mennesker på det sorte kontinent: "Mine forældre. De ... hvide folk. Det har ikke noget med Afrika at gøre." (Ejersbo 2009a:24, 2009b:221). Han ser sin mor som en "superkolonialist", som dyrker den romantiske vision om de hvides "uskyldige" og harmoniske liv blandt de indfødte ("Er du Karen Blixen?", Ejersbo 2009b:192), og sin far som en kynisk repræsentant for "velgørenhedsindustrien", og tager afstand fra disse mønstre, som bestemmer en europæers liv i Afrika. Han begynder bevidst at identificere sig med det sted, hvor han nu bor – "finder negeren i sig", lærer at danse "som en hvid neger". Danmark, som han i kortere perioder opholder sig i, bliver et fremmed land, hvor han ikke kan finde sig til rette; det er "pænt, rent og kedeligt", "Hvide mennesker, nyvaskede huse, fejede gader, orden og ensformighed. Jeg er ved at kvæles." (Ejersbo 2009b:313). Europa bliver for ham "science fiction" og "velordnet vanvid" (ibidem:304). Tilbage i Tanzania prøver han at leve et indfødt liv sammen med en afrikansk pige (Rachel) og forsøger samtidig at finde sin egen position, som ikke ville være fanget i det koloniale net af betydninger. Det mislykkes for ham og han ender med at fortabe sig i kontaktzonen, ude af stand til at finde nogle faste punkter i sit liv – ud over uforudsigeligheden og den uudslukkelige trang til at indtage en tredje position mellem det (europæiske) jeg og det (afrikanske) andet. Hans livsprojekt bliver således parallelt med Marcus', på trods af det stik modsatte udgangspunkt. Det er ofte hans omgivelser – de lokale han omgås, der giver udtryk for Christians utilpassethed og understreger hans position "på grænsen" samt hans mangel på tilhørsforhold nogen steder:

Du er ikke neger. Du er ikke hvid. Du ved ikke, hvem du er. (Ejersbo 2009b:695),
 Du er en søvngænger i livet. Du er en fremmed. Du er forkert. Nu skal du forsvinde herfra. (ibidem:696),
 Du er blevet udskilt fra din hvide flok, du bløder allerede. Det er kun et spørgsmål om tid, så er du forblødt. (ibidem:672).

I ligheden med Marcus' "brudte" sprog benytter sig Christian af en hybrid udtryksmåde, idet han ved siden af dansk og engelsk bruger ord fra swahili samt konstruerer sine udsagn på tanzaniansk vis. "(...) det er Marcus, der taler ud gennem min mund" (Ejersbo 2009b:552), som han selv konstaterer. Han er ofte usikker ved at bruge sit modersmål – dansk, men langt fra at opleve de brud, som ses hos hans sorte ven. Som Kirsten Thisted (2011:94) understreger, "forbliver dansk normen og udgangspunktet" i trilogien¹⁴.

¹⁴ Christians figur i trilogien udviser ellers flere lighedstræk med forfatterens biografi og identitetsmæssige erfaringer. "Jakob var en fremmed i Afrika, og han var en fremmed i Danmark. Han var en taber, men i modsætning til folkene i de traditionelle tabermiljøer, han har

Christian, ligesom Marcus, kan siges at repræsentere den erfaring, som Homi Bhabha regner blandt de mest repræsentative for det postmoderne – "en specifik strategi for fordobling" (Bhabha 2010:38). Kontaktzonen åbner for forskellige systemer, men de individer, der færdes i den, oplever ikke en harmonisk sammensmeltning, en fuldførelse af deres "jeg", men en smertefuld identitetsmæssig splittelse og fremmedgørelse samt er i gang med en potenseret søgen efter det Lacanske hele i den altomsiggribende forvirring. Han udviser flere fællestræk med den Baumanske vagabond-figur – "den postmoderne evolutions mutant", der bliver frarøvet retten til at være 'turist', som kan øse af mulighedernes overflødhedshorn (Bauman 2000a:110)¹⁵. Også i de sidst nævnte termer kan Christians identitet betragtes som hybrid, mellem turist (en rejsende fra den "hvide" verden, for hvem alle chancerne står åbne) og vagabond ("affald af den nye fagre art" (ibidem), dog med pejling mod det sidste.

5. "EN VERDEN, HVOR ALT ER MULIGT"

"Jakob ville med sin trilogi som den første forsøge at forstå, hvad der sker med mennesker i en verden, hvor alt er muligt. I hvert fald i drømme.", sådan konstaterede Christian Kirk Muff, forfatterens ven og førstelæser af hans tekster (Andersen 2009). Det sorte kontinent – "en verden, hvor alt er muligt" – konstitueres i høj grad i kraft af sin postkoloniale kondition og dermed følgende træk, som i Ejersbos Afrika-billede bedst kan beskrives med Pratts begreb – "kontaktzone" (vide Thisted 2011). De åbne muligheder, grænseløsheden, potentialet kan i dette tilfælde både opfattes positivt og negativt. Den positive udlægning – drømmen om selvrealisering, om selv at kunne bestemme sin skæbne – om egen virkekraft, om at finde sin identitet og tilhørsforhold – udtrykkes i trilogien bl.a. gennem frihedssymbolikken (tredje bind bærer titlen *Liberty*, samtidig er *Liberty* et vigtigt sted i romanen – et lokalt diskotek, Christian går med T-shirts med teksten "Black Uhuru" [Sort Frihed], Marcus yngste barn får navnet Redemption [Frelse/Forløsning]). Det eksistentielle begær bliver alligevel til støv for de fleste af trilogiens hovedpersoner; drømmen brister og efterlader dybe sår på sjælen, som ikke vil heles. Christian og Marcus fremstår som tabere i "mulighedernes paradis", de kan ikke indfri drømmen om friheden, der bygger på deres egne – hverken

beskrevet i 'Nordkraft', var han selv klar over det.", fortæller hans ven og kunstneriske sparringspartner Christian Kirk Muff (Andersen 2009).

¹⁵ Bauman bruger metaforerne 'turist' og 'vagabond' til at beskrive postmodernitetens "helte" og "ofre", han understreger dog, at de fleste af os er blandingstyper (vide Bauman 2000a, 2000b).

sorte eller hvide – præmisser. Den negative udlægning peger mod den overalt herskende korrupsion, de ”systemer” (som de bliver kaldt i trilogien), der opstår i sprækker og udenom det lovlige, og som er det egentlige stof for det offentlige liv. Alt er muligt – også det, der strider imod logikken, de moralske normer og loven (fx ”Logikken er sort/hvid. Den døde er hvid; den sorte mand har gjort det.”, Ejersbo 2009b:356).

Ejersbos Afrika-trilogi læst med postkoloniale briller lader sig anskue som et angreb mod den vestlige kulturs epistemologiske narcissisme, mod dens selvforherligelse og overordnede position. Her er det som nævnt Skandinavien, der danner den mest betydningsbærende kontekst (i kraft af selve forfatterens afstamning, men også trilogiens personer: svenskere, finner og i første række Christian (og hans danske familie) som en af hovedpersonerne). Det er nok den mest produktive spor for læsning af teksten (vide Lill-Ann Körbers analyse, 2011), dog lader trilogien sig også læse universelt – som et billede af identiteten i den Baumanske ”flydende modernitet”.

Trilogien byder på et galleri af ”grå figurer” – hverken sorte eller hvide, som ud over Marcus og Christian omfatter bl.a. Samantha (fortælleren i *Eksi!*), Alwyn (”Den dreng ved ikke hvem han er, hvad han er; er han hvid eller sort? – chagga eller rasta? International skole har ødelagt ham ved at plante en stor forvirring i Alwyns sjæl.”, Ejersbo 2009b:298) og grønlandske Sofie, som i Afrika endelig kan fornemme, hvordan det er at være kolonialist i stedet for koloniseret. Det ”foruroligende rum imellem” (vide Bhabha 2010) skaber nye kvaliteter, nye fænomener; den er dog hele tiden i bevægelse, derfor karakteriseres dets produkter ved ”flydende” karakter. Hybride identiteter bliver flydende identiteter. Bauman arbejder med et identitetsbegreb, der er en konstruktion, som ikke har en konstant karakter. Identiteten bliver til individets projekt i den ”postmoderne utryghed”, der præges af deregulering – som Zygmunt Bauman beskriver med en metafor om faste vejvisere, der forsvinder fra private kort og livsstier (Bauman 2000a:101). ”Identitetsspørgsmålet emmer således pr. definition af ambivalens og afføder følelser af tvetydighed og usikkerhed i såvel enkeltindviders som i kollektivers eksistens, der begge kæmper om faste holdepunkter i en hastigt flydende tidsalder (...) – således opsummerer Michael Hviid Jacobsen (2005:94) i sin artikel Baumans overvejelser omkring identiteten. Den omtalte tilstand, der bliver de postmoderne menneskers livspræmis, vises i en potenseret form gennem hovedfigurer i Jakob Ejersbos prosa. Den rodløshed, indre uro og forvirring samt det hybride, som Marcus og Christian oplever i kontaktzonen, kan derfor læses ikke bare med postkoloniale briller, men også som en af de almenmenneskelige grunderfaringer i den flydende modernitet.

LITTERATURLISTE

- Andersen, Carsten. 2009. Ejersbos førstelæser: Jakob ofrede alt for sin kunst. *Politiken*, 12.11.2009, http://politiken.dk/kultur/boger/interview_boger/ECE832958/ejersbos-foerste-laeser-jakob-ofrede-alt-for-sin-kunst/ (besøgt d. 22.07.2011).
- Bauman, Zygmunt. 2000a. *Globalizacja*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- 2000b. *Ponowoczesność jako źródło cierpień*. Warszawa: Wydawnictwo Sic!.
- Bhabha, Homi K. 2010. *Miejsca kultury*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Ejersbo, Jakob. 2009a. *Eksil*. København: Gyldendal.
- 2009b. *Liberty*. København: Gyldendal.
- 2009c. *Revolution*. København: Gyldendal.
- Ghandi, Leela. 2008. *Teoria postkolonialna. Wprowadzenie krytyczne*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- Jacobsen, Michael Hviid. 2005. Den mosaikagtige og moralske Bauman – mellem mikro og makro. *Dansk Sociologi* nr. 2/16. årg., s. 89-104.
- Körber, Lill-Ann. 2011. Den svenske verdensorden på West Kili. At være hvid i Afrika hos Jakob Ejersbo. *Kritik*, nr. 199, s. 71–80.
- Loomba, Ania. 2011. *Kolonializm/Postkolonializm*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- Mortensen, Elna. 2011. Jakob Ejersbos *Liberty* som kulturel oversættelse. (IASS 2010, <http://nile.lub.lu.se/ojs/index.php/IASS2010/article/view/5104/4557>, besøgt d. 21.07.2011).
- Pratt, Mary Louise. 2011. *Imperialne spojrzenie. Pisarstwo podróżnicze a transkultuacja*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Rewers, Ewa. 1995. Świat Mieszkańców – Ciemna Obietnica. I: Rewers, Ewa (red.). *Pojednanie tożsamości z różnicą?* Poznań: Wydawnictwo Fundacji HUMANIORA (=Studia Kulturoznawcze 2), s. 283–296.
- Riis, Johannes. 2011. Jakob var en masai. Fra Blixen til Ejersbo. *Kritik*, nr. 199, s. 81–88.
- Szczęsna, Ewa. 2004. Tożsamość hybrydyczna. *Er(r)go*, nr. 9, s. 9–18.
- Thisted, Kirsten. 2011. For en "écriture anticoloniale". Kulturel oversættelse og litterære kodeskift i Ejersbos Afrikatrilogi. *Kritik*, nr. 199, s. 89–98. (samme tekst publiceret på (IASS 2010): <http://cts.lub.lu.se/ojs/index.php/IASS2010/article/view/5163/4622>, besøgt d. 21.07.2011).

Sylvia Izabela Schab

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Katedra Skandynawistyki
Collegium Novum
al. Niepodległości 4
61-874 Poznań
Poland

sylwias@amu.edu.pl